

Osviittoja ja virikkeitä keskusteluun runon lukemisen tai kuulemisen jälkeen

Runotuokiota rikastuttavat kysymykset ja ajatukset ovat laatineet lausunnan opettajat, lausujat Iiro Kajas ja Eilakaija Sippo sekä Kansallisteatterin teatterikuraattori Pirjo Virtanen.

Taustaksi

Runous on vanhin kirjallisuuden laji, joka alkoi suullisena sanataiteena, ja siirtyi runonlaulajan muistista toiselle ja saattoi muuttua matkalla hieman. Muistia autoivat runomitat alku- ja loppusoinnuin sekä rytmisin keinoin. Kirjoitustaidon kehittyttyä runoja alettiin merkitä muistiin, ja kirjoitetusta runoudesta kehittyi uutta taidetta. Moderni runous hylkäsi 1900-luvun alussa runomitat, mutta myös mitallinen runous elää yhä.

Runoa ei voi koskaan ”selittää” kuten selitetään jokin outo sana. Runo on ajatustihentymä, joka on aina erittäin yksityinen asia, samalla kun se on jotain yleistä. Runoa voi lähestyä monesta näkökulmasta. Voi miettiä mitä runo sanoo maailmasta tai elämästä tai arvailla kuka on runon puhujaminä. Runo voi muistuttaa unta ja sen kieli voi olla monikerroksista. Runosta ei voi olla oikeaa tai väärää tulkintaa. Runon lukija voi pohtia millainen tunnelma runossa on tai millaisia tunteita ja ajatuksia runo herättää. Runon rivit ovat säkeitä ja lauseen rikkovia katkoksia kutsutaan säkeenylityksiksi. Ne luovat rytmiä ja rakentavat tunnelmaa. Tällainen kohta voi saada lukijan kiinnittämään joihinkin sanoihin ja merkityksiin enemmän huomiota kuin proosatekstissä. Usein runon äärellä kannattaa viipyä ja oudolta tuntuva kohta voi avautua ajan kanssa. Monet runot ovat innoittaneet säveltäjiä ja runot ovat näin tavoittaneet uusia yleisöjä. ”Säveltäjän tarkoituksena on tukea runoilijan pyrkimyksiä, voimistaa hänen sanomaansa ja antaa runolle siivet”, miettii tuhansia runoja säveltänyt **Kaj Chydenius** (HS, 16.10.2019).

Katso pohjoista taivasta -antologian toimittaja **Jenni Haukio** kirjoittaa teoksen alkusanoissa: ”...runo voi myötäelää, lohduttaa ja kannustaa sekä haastaa, väittelee ja vakuuttaa. Runo voi virittää uuteen ajatteluun, auttaa näkemään asioita ja tilanteita toisen näkökulmasta sekä syventää itseymmärrystä.”

Ajatuksia runojen lukemisesta ja kuuntelemisesta

- keskustelkaa mahdollisista ennakkoluuloista, koetaanko runous vaikeatajuiseksi? Tai kertooko se asioista, joita en hyväksy, en ole kokenut jne.
- mitä tulee ensimmäiseksi mieleen runoilijasta, esim. Aale Tynni, Eeva-Liisa Manner, Tommy Tabermann?
- miksi joku runoilija miellyttää ja joku toinen ei, onko se samarytmisyys, kokemuspohja (kirjoittaa juuri niin kuin minä ajattelen jne.)?
- oletteko tottuneet lukemaan runoja, ja jos ette, niin miksi?
- miten runon kuunteleminen eroaa siitä, että lukee runon itse?
- miltä kuultu tulkinta tuntui, vaikuttiko se omaan ajatukseen runosta?
- ovatko runot mielestänne vaikeita?
- kuuluiko kouluopetukseen runojen ulkoa opetteleminen, ja mitä ajatuksia se teissä herätti?
- mitä runoja jouduitte opettelemaan tai saitte opetella?
- pidättekö enemmän hyvin selkeistä runoista vai sellaisista, joissa on enemmän tulkitsemisen varaa?

Esimerkkejä

Muutaman runoesimerkin avulla vähän syvemmin vinkkejä miten runoja voi lähestyä.

Haukka, Aaro Hellaakoski

Millaisia tunteita **Hellaakosken** hurja runo herättää? Ovatko runon kuvaamat tunnot olleet joskus sinulle tuttuja? Tuleeko mieleesi muita runoja, joissa ihmismielen liikkeitä kuvataan jonkun eläimen kautta? Onko itselläsi joku eläin, kasvi tai vaikka maisema, johon tunnet erityistä sielunsukulaisuutta, jossa tunnistat itsesi? Muistatko muita runoja, joissa mainitaan joku lintu?

"On tilaa taivahalla." Voisiko tämä olla sellainen *haukkamainen olo* -teksti, jollainen joskus on, kun planeetat ovat kohdallaan? Oletko kokenut sellaisia hetkiä? Runon puhujalla tuntuu olevan itsetunto korkealla, entä mitä muuta? Koska putoaa korkealta, on käynyt korkealla?

Lapsuuden maa, Lauri Pohjanpää

Onko tämä runo sinusta niin ihana matka lapsuuteen, että siellä ei nähdä mitään mustaa, vaikka siellä olisi ollutkin sitäkin väriä? Kaivataanko siinä ylipäänsä kaikkea sitä, mikä on peruuttamattomasti menetetty? Millainen olisi sinun lapsuuden maasi -runo?

Kaarisilta, Aale Tynni

Runon puhujalle on annettu suuri tehtävä, ihmisten yhdistäminen. Sen lisäksi se tulee tehdä Jumalan kunniaksi eli Jumalalla on suuri merkitys, vaikutus puhujan koko elämään. Puhuuko runo taiteesta, taiteilijan tehtävästä? Mitä ajatuksia sinussa herättää runon loppu? Kuuletko siinä armon? On myös lupa itkeä tätä työtä tehdessä?

KANSALLISTEATTERI

Kirkkaat aamut kohoavat, Eeva-Liisa Manner

Miten vuodenaikojen vaihtelu vaikuttaa omaan mielialaasi? Oletko kesä- vai talvi-ihmisiä ja mistä syystä? Tuleeko mieleesi muita runoja, joissa luontoa tai vuodenaikoja on kuvattu koskettavasti tai osuvasti? Entä kuvataiteen tai vaikka musiikin alalta? Runossa kuvataan järveä erityisillä sanoilla; "kahvinruskea, keskeltä kirkas, sinertävä kuin aamumaito, sateella sen silkki on harmaa". Miten koet sen? Runossa sanotaan, että "aamu ja ilta/kevät ja syksy/alati hämmästyttävät minua". Onko sinulla edelleen kyky yllättyä ja hämmästyä elämän edessä vai tuntuuko, että kaikki on nähty, kuultu, koettu? Mikä Sinua ilahduttaa, koskettaa, naurattaa? Runo kannustaa ihmettelemään elämää, johon sisältyy valtavan paljon kaikkea. Voisiko runon viesti olla, että osaisimme nauttia hetkestä, vuodenajat vaihtuvat, elämä kulkee eteenpäin?

Ohjeita matkalle epätoivon tuolle puolen, Tommy Tabermann

Millaisia ajatuksia sinulle herää näistä ohjeista? Oletko samaa mieltä runon ohjeiden kanssa? Entä mitä kenties haluaisit lisätä, mitä poistaa? Sopiiko suoran mielipiteen esittäminen joka tilanteeseen vai onko joskus parempi sanoa asia pehmeämmin? "Älä sano ehkä, jos voit sanoa kyllä." Älä sano katsotaan huomenna, jos voit jo tänään sanoa ei". Kannustavatko säkeet meitä olemaan rehellisiä ja rohkeita? Voisiko runon viesti olla että, eläisimme sitä hetkeä, mikä on käsillä emmekä pelkäisi? Entä runon lopetus?

Naapurin tytöltäkö mallin kysyt, Helena Anhava

Herättääkö runo sinussa vastakaikua? Koetko, että juuri noin meidän pitäisi uskaltaa olla oma itsemme? Vai onko runo liian jyrkkä vaatimuksessa? Sait toiset perintötekijät! Uskalla olla oma itsesi, älä matki muita. Vaikka kuinka ihailisit, muista kuitenkin, että olet Sinä. Se ei tarkoita muiden halveksuntaa, se tarkoittaa: pidä oma arvokkuutesi, arvosta itseäsi! Sinussa on paljon voimaa, voimia. Runon puhuja kannustaa runon lopussa lukijaa kysymään hiljaisuudelta itseään. Mitä ajatuksia se sinussa herättää?

Jos me olemme harhaan johdettu sukupolvi, Helena Anhava

Runon puhuja miettii itseään nuoremman sukupolven ajatuksia yrittäen ymmärtää niitä. Hän puolustaa kuitenkin omaa sukupolveaan koetuilla kauheilla asioilla ja kokemuksilla. Entä mitä ajatuksia sinussa herättää säe "Murheellisen kuullen on puhuttava hiljaa"?

Runossa siteerataan Pasternakin säettä "Ei elämää kuin peltoa voi ylittää" ja runon puhuja kehottaa meitä ajattelemaan, miettimään, kokeilemaan, kadottamaan, löytämään. Oletko samaa mieltä?